

Heemkring BKW – Sint-Martens-Bodegem

Bodegem in vroegere tijden nr. 16 – 2020

Juan Van Halen (1788-1864), een Spaans avonturier in Bodegem.

Deze bijdrage belicht een opmerkelijke militaire persoonlijkheid die een invloedrijk en welgevoerd leven heeft geleid. De bijzondere figuur wekte onze belangstelling, omdat hij enige tijd in Bodegem zou gewoond hebben, een feit dat alleszins in de plaatselijke herinnering totaal was vervaagd.

Samenzweerder en avonturier, onafscheidelijk verbonden aan de onrustige militair die de wereld doorkruiste op zoek naar actie, die koningen, prinses en keizers ontmoette, die door zijn charme en bevalligheid schitterde in de mondaine salons, elegant en welbespraakt, intrigerend met de faam van een echte don Juan, die zowel Spanjaard, Fransman, Rus of Belg was, die in de kerker zat en verbanning kende, die meer dan eens op het punt stond te worden gefusilleerd, die na een risicovol leven waarin hij menigmaal met de dood flirtte toch een vredevolle oude dag kende aan de baai van Cadiz en zijn avonturen kon vertellen aan de zee, zijn eerste roeping, ...

Zo beschreef (vrij vertaald) Juan Van Halen Acedo, Spaans dichter, historicus en senator voor de *Partido Popular*, zijn betovergrootvader don Juan Van Halen y Sarti.¹

¹ Van Halen, Juan, *Memorias; Narracion – Relato del Viaje a Rusia – Cuatro Jornadas de Bruselas* (Ediciones Polifemo, Madrid 2008).

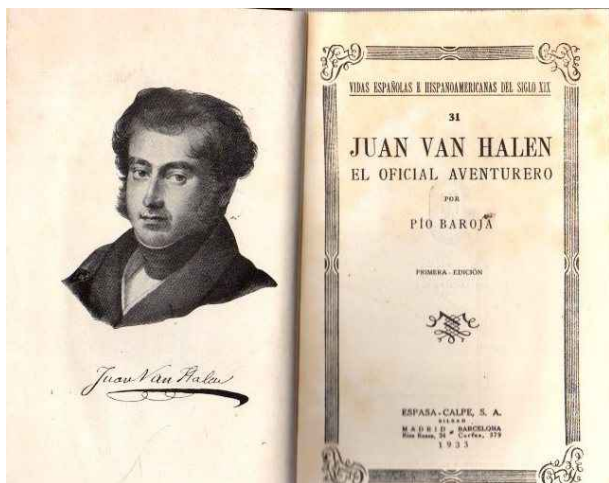

Veldmaarschalk Juan Van Halen ca. 1853.
(schilderij in Museo Naval, Madrid).

Over deze avontuurlijke figuur verschenen meerdere biografieën, waarvan deze van de hand van Pio Baroja hier bijzondere aandacht verdient.² De auteur roemt Juan Van Halen niet alleen als *Bevrijder van Brussel*, maar verrast ook met de precisering van zijn Belgische

² Baroja, Pio, *Juan Van Halen, el oficial aventurero* (Espasa-Calpe SA, Madrid 1933).

verblijfplaats omstreeks 1833 in ons eigen Bodegem. Voor het overige leest de biografie als een ware thriller.

Juan Manuel Juliàn Antonio Van Halen y Sarti (verderop afgekort als Juan Van Halen) zag het levenslicht op 16 februari 1788 te Isla de Leon, het huidige San Fernando nabij de Zuid-Spaanse haven Cadiz (op bijgevoegde kaart in het blauw omcirkeld) in het gezin van Antonio Lucas Van Halen Murphy en Francisca Sarti y Castaneda. Zijn vader was luitenant op een fregat van de *Real Armada* en moeder Francisca was de dochter van een hoge functionaris bij dezelfde marine.

De familie Van Halen vindt haar bakermat nochtans in het Limburgse Weert en telt in haar notabele rangen burgemeesters en vrederechters. Het was grootvader Juan Antonio Van Halen (°Weert, 1 aug. 1702) die uitweek naar Cadiz, een havenstad die toen nogal wat Vlaamse handelslui aantrok. Hij huwde er een rijke Ierse dochter (Murphy) en stond al in 1728 in de Spaanse archieven geboekt als een gefortuneerd handelaar, vooral dankzij de handel met Amerika. Antonio Lucas Van Halen geldt dan ook als stamvader van een illustere Spaans-Limburgse familietak waarvan Juan de derde generatie zal uitmaken. Naar vaderlijk voorbeeld trad hij op 21 januari 1803 (enkele dagen voor zijn 15e verjaardag) in dienst van de *Real Armada*, hoewel gezien zijn jonge leeftijd een bijzondere goedkeuring vereiste.

Eens de militaire initiatiefase achter de rug ging hij op 11 oktober sloop met het fregat Anfitrite richting Havana (Cuba) en Veracruz (Mexico). In mei 1804 ging hij te Cadiz aan boord van het schip América om daarna op 15 november met het fregat Magdalena, dat ook Franse troepen vervoerde, koers te zetten naar het eiland Martinique. Daar kreeg hij zijn vuurdoop in een zeeslag tegen de Engelsen bij de inname van de Diamantrots. Een jaar later, op 21 oktober 1805, maakte zijn fregat deel uit van het eskader van admiraal Federico Gravina die in de beroemde Slag van Trafalgar het onderspit moest delven tegen de onoverwinnelijke Engelse admiraal Nelson.

Amper 17 jaar oud had Juan op die manier al twee zeeslagen achter de rug en krom intussen (11 januari 1806) op van onderbrigadier tot *alférez de fragata* (vaandrig, een onderluitenant bij de marine). De volgende maanden doet hij dienst op verscheidene oorlogsschepen ter beteugeling van Engelse piraten in het westelijk deel van de Middellandse Zee.

Op 2 mei 1808 waren de Madrilenen in opstand gekomen tegen de bezetting door Napoleon, wat het begin inluidde van de Spaanse Onafhankelijkheidsstrijd (1808-1814). Naar Madrid geroepen door de opperbevelhebber van de marine, ontpopt Van Halen zich tot een waar vrijheidsstrijder. De kronieken vermelden dat hij op korte tijd grote faam verwierf in de Spaanse hoofdstad en de bewoners wist te begeisteren met zijn welsprekendheid. Gewond in gevechten tegen de Fransen, moet hij echter Madrid ontvluchten. Op 23 augustus 1808 vestigt hij zich op de marinebasis van El Ferrol (in het noordwesten van Spanje) als bevelhebber van de kanonneerboot Estrago. Hij sluit zich aan bij de Engelse troepen onder generaal Blake en neemt deel aan de veldslag bij Rioseco. In 1809 veroveren de Fransen El Ferrol. Juan Van Halen wordt er gevangen genomen en zelfs ter dood veroordeeld. Slechts dankzij zijn jeugdige leeftijd weet hij te ontsnappen aan het executiepeloton. Hij keert terug naar Madrid waar hij trouw zweert aan Jozef Bonaparte (broer van Napoleon, geïnstalleerd als Spaans koning) die hem op 28 februari 1809 benoemt tot *Oficial ayudante de la Garde Royale*. In deze hoedanigheid zal hij de vorst meermaals vergezellen naar Parijs, waar hij onder meer aanwezig was bij de doop in maart 1811 van Napoleons zoon, Napoleon II, koning van Rome.

Tussendoor vond Juan, die van nature de actie niet uit de weg ging, de tijd om met de Franse troepen in Beieren te gaan strijden. In september 1813 reist hij van Bordeaux naar het kasteel van Mortefontaine, buitenverblijf van Jozef Bonaparte. Hij kreeg er echter ruzie met de in ongenade gevallen koning en verliet verontwaardigd het Franse hof.

De Spaanse volksvertegenwoordiging (de zogenaamde *Cortes*) schenkt Juan Van

Halen later zijn burgerrechten terug, maar in de militaire verslagen blijft men hem wantrouwen en noteert men dat Van Halen een man is om in het oog te houden, daar hij in staat is om staatsgevaarlijke zaken te ondernemen.

Op 27 maart 1814 wordt hij in het Catalaanse leger gepromoveerd tot kapitein van de cavalerie. Eén van zijn eerste missies bestond erin om de verbannen Spaanse koning Fernando VII aan de Franse grens te gaan verwelkomen en hem te begeleiden naar Madrid, waar de vorst op 13 mei 1814 uitbundig zou worden onthaald.

Rond die tijd toont de liberaal gezinde Van Halen steeds meer openlijke belangstelling voor het politieke leven en sluit zich aan bij de vrijmetselaarsloge van Murcia. Op 8 december 1814 wordt hij echter aangehouden op verdenking van afkeer voor het koninklijk regime en brengt men hem 14 dagen later over naar het Castillo de San Luis in Marbella. Opnieuw wordt er een doodvonnis over hem uitgesproken en voor de tweede maal ontsnapt hij aan de dood, ditmaal door de tussenkomst van Gonzalo de Arostegui, graaf van Montijo die hem laat overbrengen naar Malaga. In de zomer van 1816 keert hij terug naar zijn regiment in Murcia en ontvangt er bij koninklijk besluit van 28 april de graad van luitenant-kolonel. In de betrachting het grondwettelijk systeem in Spanje te herstellen organiseert hij voor hooggeplaatste kompanen vergaderingen in zijn woning te Murcia. Een vermeende vriend, don Antonio Calvo, zal hem echter verraden, waardoor Juan in de vroege morgen van 22 september 1817 van het bed wordt gelicht wegens het leiden van geheime en verboden genootschappen. Hij belandt meteen in een ondergrondse kerker van de Inquisitie van Murcia. Van daaruit richt hij tot koning Fernando VII een verzoek om naar Madrid te mogen worden overgebracht en vraagt een audiëntie op het paleis. Onder strenge geheimhouding vervoert men hem in een gammele kar naar de hoofdstad waar de escorte op 7 oktober aankomt. Twee weken later, op 19 oktober 1817, behaagde het de koning Juan te ontvangen, maar had geen oor naar zijn

verdediging. Hij verwijst hem op 12 november onverbiddelijk naar het *Tribunal de la Fe* (Geloofstribunaal) van de Madrileense Inquisitie (*Santo Oficio*). De dagenlange wreedaardige ondervragingen die daarop volgden, met zelfs een formele foltering op 20 november, herschiepen de trotse officier tot een wrak, wat hem nog wekenlang aan het bed zou kluisteren. Over zijn verblijf in de kerkers van de *Santo Oficio* zal Juan Van Halen later een heel boek wijden.

Folterpraktijken door de Spaanse Inquisitie, definitief afgeschaft in 1834, een jaar na de dood van koning Fernando VII.

Vanuit zijn cel en met de hulp van het dienstmeisje Ramona speelde Juan het klaar om hulpverzoeken (sommige geschreven met eigen bloed) te versturen naar zijn vrienden. Ramona, die wellicht was gevallen voor de charmes van Juan, overhaalde een cipier om een ontsnapping op het getouw te zetten. Met succes, want in de nacht van 30 januari 1818 kon Juan opnieuw de vrijheid opsnuiven.

Ondanks de verspreiding van zijn signalement doorheen het hele land, wist onze geluksvogel de Franse grens te bereiken en doorkruiste Frankrijk om eind juni 1818 in Londen te belanden. Zoals we Juan al kennen, was stilzitten niet aan hem besteed en hij gaat terstond op zoek naar nieuwe militaire uitdagingen. Die bieden zich sneller aan dan verwacht. De Russische ambassadeur bezorgt hem een paspoort om naar Sint-Petersburg over te komen, waar hij via de haven van Hamburg en via Pruisen in december aankomt. Een vorstelijke tussenkomst was nochtans nodig om uiteindelijk op 16

mei 1819 door tsaar Alexander benoemd te worden als majoor van het dragonderregiment van Nizhny Novgorod, de op vier na de grootste stad van Rusland aan de Wolga. Na een uitputtende tocht doorheen het uitgestrekte Russische keizerrijk vervoegt hij de gereputeerd vechtlustige eenheid die toen gelegerd was in Kargatsch in Georgië.

Onder het opperbevel van generaal Yermolov verlaat hij met een expeditieleger op 7 mei 1820 de stad Tiflis om er in het Kaukasusgebergte de strijd aan te binden met opstandige Tartaarse rebellen. Tijdens hevige gevechten bij het beleg van de versterking Joserek blinkt de Spanjaard uit in moed en dapperheid. Bij deze actie slaagt hij er zelfs in om een vergiftigde *kindjal* (een Kaukasische dolk) van een Tartaar afhandig te maken. Juan zal het pronkstuk achteraf aan het Maritiem Museum van Madrid schenken, waar men het nog steeds kan gaan bewonderen.

Voor zijn heldhaftig optreden in de opgesomde en andere veldslagen verkrijgt Juan naast het Kruis van de Orde van Sint-Vladimir ook het Kruis van de Orde van Sint-Joris, de hoogste Russische militaire onderscheiding.

Kruis van de Orde van Sint-Joris.

Niet zonder belang zijn de vriendschapsbanden die Van Halen tijdens zijn Russische periode aanhaalt. Hij maakt er o.a. kennis met een zekere Leopold van Saksen-Coburg, toen nog een onervaren Duitse prins die zijn weg zocht in de Europese politiek. De zakenrelatie met Juan zal zich weldra valoriseren, namelijk wanneer Leopold werd aangezocht om koning der Belgen te worden.

Dankzij bemiddeling van een andere vriend, generaal Yermolov, verleent tsaar Alexander I (1777-1825) aan Van Halen toestemming om naar Spanje terug te keren. Na een acht maand durende tocht doorheen Europa (deels te voet en deels te paard), met een waslijst aan welgevallige en minder aangename gebeurtenissen, zette hij op 27 februari 1821 terug voet op Spaanse bodem.

Op 3 januari 1822, net geen 34 jaar oud, treedt Juan in het huwelijk met de 22-jarige **Maria del Carmen Quiroga y Hermida**, de jongere zus van generaal Antonio Quiroga. Zijn schoonvader bedreef eveneens de vrijmetselarij en leidde in 1820 een opstand tegen het absolutistisch regime van de Spaanse koning Fernando VII. Na de twee buitenechtelijke kinderen die Juan elders had verwekt, zullen uit het wettelijk huwelijk nog zes kinderen ontspruiten: Angel, Victor, Juan, Constanza, Carmen en José-Antonio. Francisco de Paula Van Halen, het buitenechtelijk kind dat hij had met Maria Gil Sarria, werd een bekende Spaanse schilder wiens werken in vele grote musea hangen, waaronder het Prado te Madrid.

Een rustig gezinsleventje was echter niet aan onze sabelsleper besteed en neemt o.a. deel aan de gevechten tegen de absolutisten in de regio Catalonië. In de Slag bij El Vendrell, in de omgeving van Tarragona, raakt hij zwaargewond aan het dijbeen. Het levert de vechtjas een uitzonderlijk aantal onderscheidingen op, wat hem in zijn tijd tot de meest gedecoreerde Spaanse militair maakte. Uiteindelijk toch moegestreden vraagt hij op 4 november 1823 aan de Catalaanse opperbevelhebber Francisco Milans del Bosch een paspoort aan om samen met zijn vrouw de oversteek te mogen maken naar de Spaanse kolonie Cuba en waar ze midden december zouden aankomen. Gedurende een tiental maanden zal hij er, in alle peis en vree, de koffieplantage van Macuriques uitbaten. Door ziekte geteisterd en ook wel moe getergd door de plaatselijke overheid, wijkt hij uit naar de Verenigde Staten met achtereenvolgens als woonplaats Philadelphia en New-York.

Om aan de kost te komen zal hij daar enige tijd zelfs Spaans onderricht geven. Mei 1826 keert hij met zijn gezin terug naar Europa. Tijdens de overtocht levert hij het bewijs niet enkel handig te zijn met de sabel, doch ook met de pen. Hij zet zijn *Memorias* op papier, met als hoofdthema het verblijf in de kerkers van de Inquisitie en de veldtochten in Rusland.

Van Halen als luitenant-kolonel rond 1827.

Na een kort verblijf te Parijs komt hij voor een familiebezoek naar ons land en vestigt zich in het vredige kuuroord Chaudfontaine. Tijdens deze periode komt hij in contact met vrijdenkende liberale kringen en raakt te Luik bevriend met Charles Rogier (1800-1885), zoon van een Frans officier, die zich weldra tot grondlegger van de Belgische Staat zou ontpoppen. Hij laat Juans biografie in 1827 naar het Frans vertalen en geeft het in druk bij de Brusselse drukker Tarlier. Eind 1828 verhuist Van Halen met zijn gezin naar Brussel. Daar ziet op 1 oktober 1829 zijn derde zoon Juan het levenslicht, het enige kind waarvan tot op heden afstammelingen gekend zijn.

Er woerde in ons land toen al hevige oppositie en samenspanning tegen de regeerstijl van koning Willem I der Nederlanden. In het autobiografische verslag van zijn vierdaagse deelname aan de revolutionaire strijd beweert Van Halen dat zijn verblijf in België niet was ingegeven door de (voor een huurling misschien aanlokkelijke) politieke onrust, maar dat hij integendeel al vanaf 16 augustus 1830 op het punt stond om het land te verlaten voor een nieuwe opdracht in de Spaanse Pyreneeën.³

Borstbeeld van generaal Van Halen in het Legermuseum te Brussel (werk van Willem Geefs, 1805-1883).

Uit onze vaderlandse geschiedenis herinnert men zich beslist nog de aanleiding tot de Belgische Omwenteling: de fameuze opvoering van de opera *De stomme van Portici* op 25 augustus 1830. Opgehitst door het lied *Amour sacré de la patrie* ontstaat er te Brussel spontaan een volksofstand met tal van baldadigheden ten aanzien van Hollandse ambtenaren en zakenlieden tot gevolg. Juan maakt zich tijdens de eerste dagen slechts verdienstelijk bij het opwerpen van

barricades in de Brusselse straten. Zijn uitzonderlijk talent om manschappen aan te voeren, ontging toen al niet aan leden van het stadsbestuur die in hem een ware *Lafayette de la Belgique* ontwaarden.

Op 22 september ontvangen de opstandelingen echter schrikwekkende berichten over een te Vilvoorde verzamelende Hollandse legermacht van 10.000 man sterk, bovendien onder leiding van prins Frederik, tweede zoon van koning Willem. De Brusselaars beschikten over hooguit 5.000 strijdvaardige lieden, zodat spijts de moedige inzet van de plaatselijke bevolking men haast zeker tegen deze overmacht het onderspit dreigde te delven. Net in deze kritieke fase van het verzet doet Juan Van Halen zijn intrede in de wapenfeiten van 1830.

Op **24 september** roept de *Commission Central* de Spanjaard bij zich "*pour une affaire qui le concerne*". Charles Rogier, Emmanuel van der Linden d'Hooghvorst en André-Edouard Jolly, de weinige leden die Brussel nog niet ontvlucht waren, richten Van Halen wanhopig het verzoek om de leiding van het Belgische leger op zich te nemen en bij voorrang de omgeving van het Warandepark op de Hollanders te heroveren. De ervaren veldheer, die zich meteen liet bijstaan door de Frankrijk ontvluchte artillerist Anne-François Millinet, kon nu zijn leiderschap ten volle bewijzen. Het duurde slechts tot **26 september** om het vooropgestelde doel te bereiken en de Hollanders uit de stad van te verjagen.⁴

Onze held wordt dan ook triomfantelijk op het Brusselse stadhuis ontvangen. Daar wachtte hem een mooie beloning: de zilveren sabel die prins Frederik op zijn vlucht had verloren.

Het militaire succes had echter bij sommige leden van het Voorlopig Bewind afgunst gewekt, niet in het minst diegene die in de voorbije kritieke dagen de hoofdstad hadden gemedend. Het had als bekrompen gevolg dat het decreet van **30 september**, dat de benoeming van

³ Van Halen, général [Juan], *Les quatre journées de Bruxelles* (Brussel 1831).

⁴ De krant *Den Landmansvriend* van dinsdag 5 oktober 1830 publiceerde de volledige lijst van verdienstelijke officieren, zoals o.m. generaal Mellinet, leider van de Brusselse en Luikse artillerie.

*Juan Van Halen, hier voorgesteld centraal tussen de Brusselse rebellen aan het Warandepark.
(tekening van het basreliëf op het monument Pro Patria op het Martelarenplein,
werk van de Antwerpse beeldhouwer Willem Geefs).*

Van Halen als opperbevelhebber moest bevestigen, het eerder toegezegde mandaatgebied werd beperkt tot de provincie *Zuid-Brabant* (die in de Hollandse staatkundige geografie de omvang had van de latere Belgische provincie Brabant).

Er deden ook plots complottheorieën de ronde, o.a. dat Van Halen naar een staatsgreep zou gestreefd hebben naar voorbeeld van de *18ième brumaire* van Napoleon (9 november 1799). Zogezegd om de Belgische bevolking van dergelijk onheil te ontzien werd Juan op **5 oktober** weliswaar in de graad van luitenant-generaal bevestigd, maar meteen ook op onbepaald verlof gezonden. De intrige werd met de mantel der liefde toegedekt: Juan kreeg een royale jaarwedde van 10.000 Frank toegestopt en na zijn dood een pensioen beloofd van 5.000 Frank voor zijn weduwe.

De politieke kuiperijen bekoelden uiteraard de relatie tussen Van Halen en de Belgische regering. Dat blijkt ook via zijn persoonlijk initiatief ten gunste van de vrijwilligers die aan de onafhankelijk-

heidsstrijd hadden deelgenomen. Ter herkenning van hun inzet liet de generaal op eigen kosten decoraties vervaardigen: het zogenaamde *Ijzeren Kruis*, evenals bronzen en zilveren gedenkpenningen.⁵

Bronzen gedenkpenning Van Halen.

Er bleef ook een door Juan eigenhandig geschreven lijst van de gehuldigden bewaard, de enige bron die toelaat de helden te identificeren die daadwerkelijk bij de vaderlandslievende strijd aan het Warandepark betrokken waren.

Bij de toekenning van de decoraties beging Van Halen echter (gewild of

⁵ Uitgebreid behandeld door Van Heesch, Johan, 'The campaign medals of Don Juan van Halen - Belgium 1831', *In Monte Artium* 12 (2019) 97-120.

ongewild?) de politieke onhandigheid ze uit te reiken tijdens bezoeken aan diverse steden van het land. Na de enkele Vlaamse steden te hebben aangedaan (Gent, Brugge, Ieper, Kortrijk), waar er in zijn spoor (bij toeval?) incidenten met orangisten volgden, reist hij op **15 oktober** naar Bergen, vergezeld van zijn gewezen veldadjudanten, majoor André Trumper (een Brussels geneesheer) en Joseph Isler (handelaar uit Antwerpen). Een samscholing van wellicht slechts vaderlandslievende veteranen op **20 oktober** werd door het plaatselijk hoofd van de Burgerwacht, César Cadet de Beaupré, gezien als een orangistische rel, waarvoor de generaal en zijn twee gezellen als aanstokers werden opgepakt. De “*sommes immenses*” die in hun bagage werden ontdekt (nota bene nog geen 300 Frank), nam men in beslag als bewijs van financiering van de opstand. Het drietal belandde meteen in de cel om in de daaropvolgende weken te worden berecht op de beschuldiging van o.a. “*conspiration*”. Voor zijn verdediging werd vanuit het Voorlopig Bewind Charles Rogier naar Bergen gestuurd, maar tegelijk komt ook het grondige wantrouwen en de dubbelhartigheid tot uiting van de uit Bergen afkomstige, francofiële Alexandre Gendebien. Juan zal nog een maand in gevangenschap worden gehouden, maar wordt na een minutieus proces vrijgesteld van vervolging.

Van Halen zal vervolgens niet meer actief binnen België worden ingezet. In 1831 vormt hij nog een Belgisch bataljon vrijwilligers, 953 man sterk, om in de Portugese burgeroorlog strijd te leveren in dienst van Pedro de Braganza tegen don Miguel en de absolutisten, die in mei 1834 worden overwonnen. In 1833 is hij medewerker aan de telegraaflijn van de Fransman Claude Chappe, een moderne communicatielijn die de steden Parijs, Rijsel, Brussel en Antwerpen zou verbinden.

In 1832 woonde Juan nog aan de Boulevard de Waterloo nr. 9 te Brussel.⁶

⁶ Met dank aan onze voorzitter Jean-Pierre Van Der Kelen voor zijn opzoekingen in ARA, Brussel, best. I-124 (archief Charles Rogier) nr. 525.

Volgens de hogervermelde Pio Baroja keert Juan Van Halen in 1833 terug naar België en neemt dan zijn intrek in ons dorp. Het moet toch betreurt – en spijts meerdere auteurs de biografie van de generaal behandeld hebben – dat uitgerekend een buitenlander met deze nieuwigheid heeft moeten uitpakken.⁷ Er hoeft alleszins niet getwijfeld te worden aan de waarachtigheid van het verhaal, want de Bodegemse archieven (zowel de parochieregisters als de registers van de Burgerlijke Stand) voorzien in het onweerlegbare bewijs dat Pio Baroja het wel degelijk bij het rechte eind had.

Pastoor Theodoor De Blende noteert de geboorte d.d. 9 november 1838 om half zeven ‘s morgens van *Maria de Carmelo Helena Constancia Van Halen*, wettelijke dochter van de heer *Joannis Emanuel Juliani Antonii Van Halen*, geboren te Cadiz, en van *Maria de Carmelo Quiroga*, geboren te La Coruna. Het kind werd op 14 november gedoopt in onze dorpskerk. Het geboorteregister van de Burgerlijke Stand (onder het bestuur van burgemeester Henricus Appelmans) verleent volstreekte zekerheid. De aangifte gebeurde door de Brusselse geneesheer Adolph Joseph Desiderius Limange en de bevalling geschiedde *ten huize van den heer Generael Van Halen (...) gedomicilieerd in deze gemeente, voor den oogenblik afwezig*. Als getuigen tekenden de Bodegemse pachter Jozef Nicolaus De Troch (burgemeester te Bodegem tussen 1855-1863) en kandidaat-notaris Bernard Verbrugghen, zoon van de toenmalige notaris Franciscus Verbrugghen.⁸

De door ons geraadpleegde archiefstukken lieten voorlopig niet toe de Bodegemse woning van de generaal met zekerheid te lokaliseren. Het spreekt voor zich dat het geen gewoon lemen huisje kan geweest zijn, maar minstens toch een herenwoning of mogelijk zelfs één van de Bodegemse kastelen.

⁷ Wel klakkeloos overgenomen in: Leconte, Louis, *Les éphémères de la Révolution de 1830* (1945) 25.

⁸ Notaris Verbrugghen woonde waar later de kruidenierswinkel van bakker Jans en *Jeanneken van den Bekker* zich vestigde.

quod attester E. de Blosse Paster
 Nona Novembris 1838 hora medie matutina nata et 14 Jul-
 dem baptizata est Maria de Carmelo Helena Constan-
 cia Van Halen filia legitima Domini Joannis Emmanuel Juliani Antonii Van
 Halen, nati quondam in hispania, et Marije de Carmelo Quiroga,
 natae quondam in hispania, susceperunt Ludovicus Christi Affede-
 rix Carolina Meijer.
 quod attester E. de Blosse Paster

Doopakte van Maria de Carmelo Helena Constanica Van Halen.

GEBORTE AKTEN.

Op heden tinden November des jaers duyzend acht honderd acht-en-dertig,
 ten dry uere naer middag, voor ons Henricus Appelmans, Burgemeester
 ambtenaer van den borgerlyken staet der gemeynthe van Sint-Martens-Bodegem,
 provincie Brabant, is gecompareerd Myrker Adolphus Josephus Desiderius Simons,
 oud vier- en twintig jaeren, beroep Dactylar in medicina, woonende in vestend
 Brussel,
 die ons heeft verklaerd dat tisteren negenden November, ten twee halve van
 den morgend, ten huize van des heer Generaal Van Halen, in bezetende Geborn
 een kind van 4 vrouwe geslacht, welk hij ons verbaand en waerom hij verbaand
 geves de Voornamen van Maria de Carmel Helena Constanica, welk kind geboren is ten
 Mevrouw Maria de Carmel Quiroga, onder bezijs woonende in bezetende
 te den Don Juan Emmanuel Julian Antonio Van Halen, bezijsplechtgenoot, oud achter
 veertig jaeren, geboren te Cadix, in Spanje; Generaal in dienst van Sijn Majestijt
 den Koning der Nederlanden, Gemeentelid in bezetende, te den egerlyken afwezig
 Alles in de tegenwoordigheyd van Sijner Josephus Nicolaus De Groen,
 oud twee en twintig jaeren, beroep Juyten, woonende in bezetende
 en van Sijner Bernardus Verbruggen, oud achteen en twintig jaeren,
 beroep Landdact-Noteris, woonende ook in bezetende; en naer voorlezing dezer
 heeft den Comparant bevens veltwijgen met ons onder te tekenen.
 H. Appelmans, B. Verbruggen, J. De Groen, H. Desiderius

Geboorteakte van Maria de Carmelo Helena Constanica Van Halen
 in het geboorteregister van de Burgerlijke Stand van Sint-Martens-Bodegem.

Het overwegen waard lijkt bijvoorbeeld het gekende “kasteel Storms” dat zelfs een hyperactieve krijgsheer als Van Halen een weldoend rustmoment kon bezorgen. Omstreeks 1830 was het herenhuis eigendom van de Brusselse rentenier Goddaert, die misschien wel weet had van de glorievolle prestaties van Van Halen en hem wat graag onderdak wilde verlenen. Voor dit herenhuis pleit ook dat het later toekwam aan graaf Florimond de Ficquelmont, gekend als ordonnantie-

officier van koning Leopold I. Zoals bekend, diende Ficquelmont aanvankelijk aan Hollandse zijde en het lijkt daarom nogal gewaagd om hem een relatie met Van Halen toe te dichten.

Een ander, maar evenmin waterdicht alternatief suggereert zich langs het inmiddels verdwenen “kasteel Vaes” (gelegen ten noorden van het Hof te Broecke). Het werd al voor 1830 aangekocht door graaf Cornet d’Elzius de Chenoy. Diens eerstgeborene zoon, graaf

Martinus Benedictus Cornet de Ways-Ruart (1793-1870), had ca. 1830 al een gevulde militaire carrière achter de rug, eerst in het leger van Napoleon en vervolgens in de Pruisische krijgsmacht. Als ervaren officier moet hij aan Van Halen beslist bekend zijn geweest, temeer daar hij nauw betrokken was bij de Brusselse Septemberdagen. Graaf Cornet de Ways-Ruart beschikte naast een herenhuis in de Bergstraat te Brussel ook over een gerieflijk kasteel te Ruart, zodat de verhuring van zijn Bodegems pachtgoed in aanmerking kwam om het gezin van de generaal te huisvesten. Ten nadele van het eertijdse kasteel Vaes pleit evenwel zijn afgeleefde toestand die ertoe had aangezet om het omstreeks 1830 af te breken. Tegelijk werd echter de daaraan verbonden hoeve (het Hof ten Broecke) volledig heropgebouwd. Als het goed van Cornet de Ways-Ruart dus in aanmerking komt, dan dienen we ook te aanvaarden dat het gezin Van Halen zou verbleven hebben op de nieuwe hoeve. Wat er ook van zij, het speurwerk naar de Bodegemse woning van de *Bevrijder van Brussel* heeft de finale duidelijk nog niet bereikt.

Ofschoon Juan Van Halen zijn residentie tussen 1833 tot 1839 in Bodegem had gekozen, zien we hem nog steeds strijd leveren op de Europese slagvelden. In 1835, bij de aanvang van de eerste Spaanse burgeroorlog fungeert hij nog als luitenant-kolonel in het Spaanse leger. Hij was dan bevelhebber van de noordelijke troepen ter verdediging van de provincies Teruel en Guadalajara en leidt de versterking van de vesting van Molina de Aragon. Op 11 maart 1836 neemt hij het gouverneurschap van Calatayud op. Van november 1838 tot maart 1839 reist hij meermaals vanuit België naar Engeland om in opdracht van het Spaanse leger wapenleveringen te onderhandelen. Bij het einde van de Eerste Carlistenoorlog (1833-1840) vecht hij tot april 1840 aan het hoofd van twee brigades bij operaties in Catalonië. Hij raakt dan zwaargewond aan een arm. Dankzij de succesvolle afwikkeling lag hem een nieuwe bevordering in het verschiep. Op de laatste dag van 1840 klimt hij in het

Spaanse leger inderdaad op tot de graad van veldmaarschalk.

Ter herdenking van zijn heldhaftig optreden bij de onderdrukking van de Carlisten in het ministaatje Andorra werd er een 7 meter hoog ijzeren kruis (met daarop zijn naam en het jaartal 1841) opgericht op de bergpas El Puerto de la Bonaigua in de vallei van Aràn in de Pyreneeën. Tussen 1843 en 1853 beleeft de onvermoeibare krijger ook nog tal van avonturen, overwegend met betrekking tot het zuidelijke Andalusië.

Schilderij van Antoine Van Hammée in het Legermuseum te Brussel.

Zijn echtgenote en kinderkroost hadden zich rond 1845 gevestigd te El Puerto de Santa Maria (bij Cadiz), waar Juan zijn laatste levensjaren zou slijten. Op 30 november 1854 bekomt hij het Groot Kruis in de Orde van Carlos III, de hoogste ridderorde van het Spaanse koninkrijk. Twaalf dagen later volgt zijn benoeming tot kamerheer van de koning.

Juan Van Halen rond 1860, ongeveer vier jaar voor zijn dood, hier in stadskledij versierd met zijn voornaamste militaire juwelen.

Hierna volgt er een rustiger periode voor de ouder wordende veteraan. Het einde van de vijftigerjaren sloeg het noodlot echter dramatisch toe in zijn gezin. Op 10 juni 1858 overlijdt de in Bodegem geboren dochter Maria del Carmen, amper 19 jaar oud. Tot overmaat van ramp sterft acht maand later, op 14 februari 1859, ook moeder Maria del

Carmen Quiroga aan een kwaadaardige hoge koorts. De weduwnaar blijft echter niet bij de pakken zitten en gaat op 25 december 1862 een tweede huwelijk aan met de 28 jaar jongere Clotilde Butler y Abrines (°Gibraltar, 24 december 1816), afkomstig uit Cadiz en dochter van een fregatkapitein.

Zijn laatste levensjaren brengt Juan achtereenvolgens door in Cadiz, Chiclana, San Fernando en ten slotte El Puerto de Santa Maria waar hij onder meer een paar zoutwinnings bezat. Met zijn testament van 6 juni 1864, opgemaakt bij notaris Ramon Pardillo te Cadiz, gaat de nalatenschap volledig over op zijn zoon Juan.

Op 8 november 1864, om vijf uur 's morgens, overlijdt de bijzondere man te Cadiz in de leeftijd van 76 jaar. Hij wordt bijgezet in het graf van zijn eerste vrouw en zijn dochter op het kerkhof Campal de Santa Cruz te El Puerto de Santa Maria (nabij Cadiz).

Van Juans overlijden verscheen er in het Belgisch Staatsblad van 23 en 24 november 1864 een uitvoerige necrologie ondertekend door zijn drie trouw gebleven kompanen uit de glorievolle Septemberdagen van de Belgische Omwenteling: Emmanuel van der Linden d'Hooghvorst, Charles Rogier en André Edouard Jolly.

Ondank is 's werelds loon, want net zoals het uiteindelijk ook met Juan Van Halen verging, zullen uitgerekend deze drie hoofdfiguren van de Belgische Revolutie later politiek worden "weggepromoveerd".

Links het arduinen familiegraf Van Halen op het kerkhof te El Puerto de Santa Maria. Foto d.d. 1 april 2019 door Hans, oudste zoon van Edgard Van Droogenbroeck.

Graftekst met de foutieve vermelding van de leeftijd van de veldmaarschalk (moet 76 zijn i.p.v. 74).
Foto d.d. 1 april 2019 door Hans, oudste zoon van Edgard Van Droogenbroeck.

Borstbeeld van Juan Van Halen in het Madrileense Retiropark.

Tekst op het voetstuk van het borstbeeld in het Madrileense Retiropark.

In Spanje is men Juan Van Halen alvast niet vergeten. Zo werd er op 7 juli 1992 in het Retiropark te Madrid een borstbeeld ingehuldigd. Een opmerkelijk eerbetoon is bovendien aanwezig bij zijn afstammelingen, die tot op heden de voornaamtraditie in stand houden:

- zijn zoon, kolonel en fregatkapitein Juan Van Halen Quiroga (°Brussel, 1 okt. 1829; †25 apr. 1879);
- Juan Van Halen Brodett (°4 nov. 1872; †19 dec. 1934);
- professor Juan Van Halen Bona (°9 dec. 1907, †16 dec. 2002);
- senator, dichter en schrijver Juan Van Halen Acedo (°17 jun.1944);
- professor aan de universiteit van Madrid en advocaat Juan Van Halen Rodriguez (°Madrid, 1969).

Naar zijn biografen beweren en enigszins strijdig met zijn militaire reputatie was Juan Van Halen in de huiselijke omgang een toonbeeld van matigheid en gevoeligheid. We sluiten deze bijdrage dan ook af met de Spaanse grafspreuk E.P.D. (*En paz descansa*), het equivalent voor het Latijnse R.I.P.: moge hij in vrede rusten.

Edgard Van Droogenbroeck
Secretaris heemkring BKW